

Veterinaarse rahvatervishoiu mõiste, lühike ajalooline ülevaade

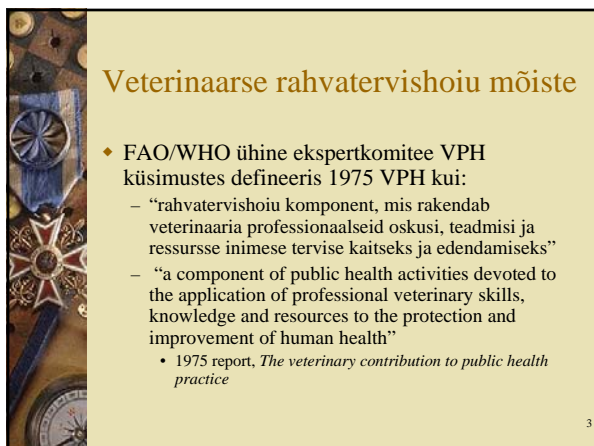
Arvo Viltrop
2009

Teemad

- ◆ Sissejuhatuseks
- ◆ Veterinaarse rahvatervishoiu (VPH) mõiste
- ◆ VPH läbi veterinaaria ajaloo
- ◆ Veterinaaria roll tänapäeval rahva tervise tagamisel

2

Veterinaarse rahvatervishoiu mõiste

- ◆ FAO/WHO ühine ekspertkomitee VPH küsimustes defineeris 1975 VPH kui:
 - “rahvatervishoiu komponent, mis rakendab veterinaaria professionaalseid oskusi, teadmisi ja ressursse inimese tervise kaitseks ja edendamiseks”
 - “a component of public health activities devoted to the application of professional veterinary skills, knowledge and resources to the protection and improvement of human health”
 - 1975 report, *The veterinary contribution to public health practice*

3

Veterinaarse rahvatervishoiu mõiste

- ♦ WHO uurimisgrupp VPH tuleviku trendide küsimuses 1999 laiendas definitsiooni:
 - “kogu panus inimese füüsilisele, vaimsele ja sotsiaalsele heaolule, mis tuleneb veterinaarteaduse mõistmisest ja rakendamisest”
 - “the sum of all contributions to the physical, mental and social well-being of humans through an understanding and application of veterinary science”.
 - WHO Study Group on Future Trends in Veterinary Public Health (1999 : Teramo, Italy)

4

VPH ajaloost

- ♦ **Termin, VPH**, nagu me mõistame seda täna tuli lääne-maailmas kasutusele 1940-ndate lõpul, 1950-ndate alguses
 - Tekkisid uued ametikohad loomaarstidele rahvatervishoiuga tegelevates ametiasutustes
 - haiguspuhangute uurimine (zoonoosid)
 - toiduohutus
 - Schwabe CW. History of the scientific relationships of veterinary public health. Rev Sci Tech. 1991 Dec;10(4):933-49.

5

VPH ajaloost

- ♦ **Termin, VPH**, nagu me mõistame seda täna tuli **Eestis** kasutusele seoses lõimumisega Euroopa liitu 1990-ndatel aastatel.
- ♦ Endises nn. ida-bloki maades oli kasutusel mõiste: “**veterinaar-sanitaaria**”

6

VPH ajaloost

- ♦ **Põllumajanduslooma meditsiini areng ja riiklike veterinaarteenistuste loomine XIX sajandil**
 - Karjakasvatuse tähtsus suureneb riikide majanduses ja tekib vajadus riiklikult koordineerida loomataudide vastast võitlust.
 - 1865. aasta veisekatku puhang Inglismaal - ajend Briti riigi veterinaarteenistuse loomisele.
 - Järgneb riiklike veterinaarteenistuste loomine teistes Euroopa riikides.
 - Riiklik veterinaarteenistus = **veterinaar-sanitaar politsei**

7

VPH ajaloost

- ♦ **Toidukontrolli algus**
 - Veterinaar-sanitaar politsei oluliseks ülesandeks saab ka **toidu ohutuse tagamine**.
 - liha inspekteerimine tapamajades ja turgudel
 - turgude hügieeni järelevalve
 - Lihainspeksioon käivitub esmalt Saksamaal.
 - Ajendiks trihhinelloosi epideemia 1860ndatel aastatel.
 - 1868. aastal muudeti veterinaarne liha inspeksioon Preisimaal kohustuslikuks.
 - 20. sajandi alguseks oli loomade süsteemne tapajärgne veterinaarkontroll rakendatud kõikjal Euroopas.

8

VPH ajaloost

- ♦ Frank S. Billings D.V.S., : “The Relation of Animal Diseases to the Public Health, and Their Prevention, Appleton and Company, New York, 1884.
 - Üks esimesi teoseid, mis käsitleb veterinaarmeditsiini rolli inimese haiguste ennetamisel

9

VPH ajaloost

- ♦ **Virchow, Rudolf Ludwig Karl (1821-1902)**
 - “inimene on palju vastuvõtlikum loomade nakkushaigustele kui need inimese haigustele”
 - Kasutas esimesena mõistet “zoonoos”

10

VPH ajaloost

- ♦ **Tartu veterinaarkool XIX sajandil**
 - Fr. Brauell – siberi katku uurija

11

VPH ajaloost

- ♦ **Tartu veterinaarkool XIX sajandil**
 - K. Helmanis & O. Kalninš – malleiini leiutajad

12

VPH ajaloost

- ♦ Tartu veterinaarkool XIX saj.
 - V. Gutmann 1851–1933 esimene, kes kasutas tuberkuliini veistel (1890)

13

VPH ajaloost

- ♦ Tartu veterinaarkool XIX sajand
 - K. Skrjabin (1878-1972) – maailma kuulus parasitoloog
 - “Meditsiin ravib inimest, veterinaaria aga inimkonda”

14

VPH ajaloost

- ♦ 1950-ndad ja 1960ndad
 - Zoonoosid inimese tervise ohustajana
 - Tervishoiu meetmete rakendamine elanikkonna suuremate gruppide tasandil
 - Laiahaardelisemad planeerimis- ja hindamismeetodid
 - Töötati välja programmid teatud zoonooside ohjamiseks
 - Rakendati meetmeid loomse toidu järelevalveks

15

VPH ajaloost

- ◆ VPH peamine küsimus 1970-ndatel:
 - Keskkonna keemilise saastega seotud ohud toiduahelale
 - Pestitsiidid,
 - Põhjavee saastumine loomakasvatuse heitmetega (sh. loomad linnades)
 - Looduslikud toksiinid ja ravimijäägid toidus.

16

VPH ajaloost

- ◆ VPH peamine küsimus 1980-ndatel ja 1990-ndatel
 - Uued ja taas-esilekerkivad zoonoosid (*emerging and re-emerging zoonotic diseases*)
 - *Salmonella enteritidis* linnukasvatussaadustes – kõige sagedamini registreeritud zoonoos
 - multi-resistentne *Salmonella typhimurium*,
 - Marburg'i ja Ebola viiruslikud hemorraagilised haigused Aafrikas
 - Rift Valley palavik Ida-Aafrikas, Egiptuses ja Araabia poolsaarel
 - Uue Maailma müiaas (*Cochliomyia hominivorax*) Põhja-Aafrikas
 - Uued marutaudi viiruse laadsed viirused nahkhiirtel Euroopas ja Austraalias.

17

VPH ajaloost

- ◆ VPH peamine küsimus 1980-ndatel ja 1990-ndatel
 - Uued ja taas-esilekerkivad zoonoosid (järg)
 - Veiste spongiformne entsefalopaatia (BSE) ja variant Creutzfeldt–Jakob'i haigus (vCJD)
 - Hantaviirused
 - Läne-Niiluse viirus (West Nile virus) Ameerikas
 - Mikroobide ravimiresistentsus.

18

VPH ajaloost

- ♦ 2000ndate esimeste aastate küsimused
 - Lindude gripi pandeemia ja mure seoses H5N1 liigibarjääride ületamisega
 - Pärsitud immuunsusega elanikkond ja oportunistlikud mikroobid
 - mükobakterid
 - krüptosporiidiumid

19

VPH XXI sajandil

- ♦ Humaan- ja veterinaarmeditsiini vaheliste sidemete süvendamine
 - Vähemalt pooled 1700-st inimest ohustavast mikroobist omab reservuaari loomariigis või putuksiirutajat
 - Paljud uued esilekerkivad infektsioonid on zoonoosid või pärinevad loomadelt
 - HIV
 - SARS

20

VPH XXI sajandil

- ♦ VPH tegevusvaldkond on multidistsiplinaarne
 - Looma- ja veterinaarmeditsiini riigi-, valitsusvälises- ja erasektoris
 - Looma- ja veterinaarmeditsiini abilised ja veterinaartehtnikud
 - Teised elukutsed
 - Arstid
 - Õed
 - Mikrobioloogid
 - Keskkonna spetsialistid ja bioloogid
 - Toidu tehnoloogid
 - Põllumajandusspetsialistid
 - Kõik, kes panustavad loomadelt pärinevate haiguste tõrjesse

21

VPH XXI sajandil

- ♦ VPH otseselt edendab inimese tervist vähendades eksponeeritust ohuteguritele, mis tulenevad inimese kokkupuudetest loomadega ja loomsete saadustega.
- ♦ Näiteiks sellistest ohtudest on:
 - Zoonoosid,
 - Siirutajatega levivad nakkused
 - Kemikaalid ja ravimid, mida kasutatakse loomadel
 - Vigastused mis tulenevad ametialasest või puhkusega seotud kontaktidest loomadega

22

Peamised VPH tegevusalad:

- ♦ Zoonooside diagnoosimine, seire, epidemioloogia, ohjamine, ennetamine, ja elimineerimine
- ♦ Toidu ohutus ja turvalisus (food protection);
- ♦ Laboriloomade tervishoid
- ♦ Biomeditsiini alane uurimistöö
- ♦ Tervise haridus
- ♦ Bioloogiliste produktide tootmine ja kontroll
- ♦ Kodu- ja metsloomapopulatsioonide haldamine
- ♦ Joogivee ja keskkonna kaitse
- ♦ Korraldav tegevus rahvatervist ohustavate õnnetuste korral

23

Spetsiifilised esiletõusvad VPH valdkonnad, mis võivad olulisel määral panustada rahva tervisesse

- ♦ Mitte-zoonootiliste nakkushaiguste uurimine, epidemioloogia ja tõrje.
- ♦ Inimese ja loomade suhete sotsiaalsed, käitumuslikud ja vaimsed aspektid (sealhulgas loomade kasutamisel põhinevad teraapiad ja loomade heaolu standardite arendamine)
- ♦ Mittenakkavate haiguste epidemioloogia ja ennetamine (sealhulgas tervislike eluviiside edendamine)
- ♦ Riskianalüüs, tervise ökonomika, tervishoiuteenuste ja rahvatervise programmide efektiivsuse analüüs

24

Tulevikutrendid, mis mõjutavad VPH-d

- ◆ Rahvastiku arvu suurenemine arengumaades;
- ◆ Rahvastiku vananemine arenenud maailmas;
- ◆ Uued tehnoloogiad põllumajanduses ja toidutootmises;
 - Loomakasvatuse industrialiseerimine ja kontsentreerimine
 - GMO-d
- ◆ Kliimamuutused
- ◆ Kaubanduse globaliseerumine
- ◆ HIV/AIDS epideemia

25

Veterinaarteaduse ja professioni roll rahva tervise tagamisel

- ◆ Loomakasvatus ja loomade tervishoid on distsipliinid, mis otseselt seostuvad rahva tervishoiuga:
 - Veterinaarmeditsiin on oluline panustaja toidu turvalisuse tagamise maailmas
 - Piisavalt toitu on esmane abinõu inimese tervise tagamisel;
 - Loomakasvatus kui sissetuleku allikas;
 - Veterinaarmeditsiin panustab zoonooside vältimisse ja toidu ohutuse tagamise

26

Praktiseeriva loomaarsti rollist

“The average private veterinary practitioner has a much greater knowledge and better understanding of zoonotic diseases than does her or his physician counterpart, which is understandable, because of the veterinarian's broader educational background and wider experience.”

Doug Hare
Can Vet J Volume 36, April 1995

27

Praktiseeriva loomaarsti rollist

“As a health professional, the private veterinary practitioner has a responsibility to advise clients regarding diseases that they could acquire, either directly or indirectly, from their animals, or vice versa, and the steps that can or should be taken to minimize the possibility of this happening.”

Doug Hare

Can Vet J Volume 36, April 1995

28

KÜSIMUSED?

- ♦ Iseseisev töö- vaadata slaidiprogrammi allolevalt lingilt:
- ♦ <http://www.pitt.edu/~super1/courses/unit1.htm>

29
